みだれ髪

かなしき玩具

ZILÁLT HAJAM
*
SZOMORÚ JÁTÉKOK

KÉT SZÁZADFORDULÓS
JAPÁN KÖLTŐ TANKÁI

GENERAL PRESS KIADÓ

Előszó

Joszano Akiko és Isikava Takuboku a 20. századi japán tanka-költészet két kiemelkedő alakja. A tanka („rövid dal") a hagyományos vaka-költészet reprezentáns műfaja. A japán költészet első korszakalkotó antológiáját, a *Manjósút* a 8. század második felében állították össze a korábbi évszázadok gazdag költői örökségéből. A tanka szigorúan kötött versforma, amely öt, egyenként 5-7-5-7-7 (összesen 31) szótagú sorból áll.

A vaka három témára: a szerelemre, a természetre és az évszakok váltakozására összpontosít, melyeket a költő szoros összefüggésben ábrázol.

A kedves iránti vágyakozást természeti képek sugallják, melynek szépségei lángra lobbantják a szerelmi érzést. Az évszakok körforgása a férfi-nő kapcsolat örök változékonyságát, elmúlását, újjászületését szimbolizálja.

A rövid forma koncentrált költői kifejezést igényel, fokozatosan kialakul a vaka képi világa, amelyben a természet jelenségei – a virágok és madarak, a szél és hold – metaforikus jelentéssel telítődnek.

A vaka a Heian-kori (794-1185) császári udvarban élte virágkorát, amikor a *Kokinsú* c. antológiával kezdve összesen 21, császári rendeletre összeállított versgyűjteményben foglalták össze a legkiemelkedőbb költők alkotásait. A sógunátus korában a vaka-iskolák hagyományai titkos tanokként öröklődtek, e versforma mindvégig megmaradt az udvari arisztokrácia identitásőrző eszközeként. Eközben fejlődött ki a szamurájok és a gyarapodó polgárság önkifejezéseként a haiku.

A Meidzsi-korban (1868-1912) a nyugati irodalmi stílusirányzatok beáramlásával szemben, ám azoktól nem érintetlenül, feltámadt az érdeklődés a hagyományos irodalmi formák, így a tanka és a haiku iránt.

Joszano – eredeti nevén Ótori – Akiko (1876–1942) Szakai kereskedővárosában született. Gyermekkorától vonzalmat érzett a klasszikus japán irodalom iránt. 1897-ben mélyen megérintette Joszano Tekkan egyik tankája. 1900-ban személyesen is találkoztak, az ismeretséget szerelem, majd házasság követte. A Tekkan által szerkesztett *Hajnalcsillag* (*Mjódzsó*) c. folyóiratban publikálta első költeményeit, melyeket 1902-ben *Zilált hajam* (*Midaregami*) c. kötetében foglalt össze.

Tankáit a férjéhez fűződő szerelem inspirálta romantikus hangvétel jellemzi. Szokatlanul merész, erotikus szenvedélytől lángoló versei, melyeknek visszatérő motívuma a hosszú fekete haj – a feudális hagyományokkal szakító modern nő szimbóluma –, óriási feltűnést keltettek. Az öntudatra ébredt fiatal nő merészen vállalt büszkeségével új életet lehelt a sablonokba merevült tanka-költészetbe.

A kötet másik költője Isikava Takuboku (1886-1912) egy északjapán faluban buddhista szerzetes fiaként látta meg a napvilágot. 1902-ben, családját hátrahagyva Tokióba utazott, ahol megismerkedett Joszano Tekkannal és Akikóval. Egyéni stílusú, formabontó tanka-verseket publikált a *Hajnalcsillag*ban. Az 1910-ben megjelent *Egy marék homok* és a poszthumusz *Szomorú játékok* c. kötettel szerzett magának maradandó hírnevet. Kortársai által zseniálisnak tartott költészete mind formájában, mind tartalmában szakít a tanka évszázados hagyományaival. Nélkülözi a Joszano Akiko és a *Hajnalcsillag* többi költőjére jellemző romantikus hevületet. Tankái spontán ihlet termékei, nyersek, kemények, szikárak, távol állnak a vaka elegáns, kifinomult stílusától. Egyéniségének, tragikus sorsának hű lenyomatai, saját szavaival élve: „szomorú játékok."

Költészetének alaphangja a pesszimizmus, fásultság, az élet hiábavalóságába való beletörődés. Fő témái: a hétköznapi lét szürkesége, szegénység, gyötrő betegség – tuberkolózis –, alkoholmámor, s a vágyakozás egy tisztább, derűsebb élet után.

Villányi G. András annak a szuverén költőnek az érzékenységével írja be irodalmunkba e kötet verseit, aki éveket töltött Japánban filológiát hallgatván a Kóbe és a Taisó egyetemeken. Hűen és magával ragadóan adja vissza a temperamentumos ifjú nő lobogását csakúgy, mint a halálba csüggedő fiatal élet pillanatnyi fellázadásait, keserű rezignáltságát. E verseket olvasva mélyen átéljük a sors kifürkészhetetlen akaratát, mellyel valakinek bőséggel ontja az élet örömeit, szépségeit, míg másnak tragikusan rövidre szabott útján is csak keserűség, bánat, halálos kór – „szomorú játékok" jutnak osztályrészül.

Az eredeti japán szövegekből készült és azokkal egyenrangú, sodró lendületű fordítások nem pusztán esztétikai élvezetet nyújtanak, hanem mélységesen elgondolkodtatják az olvasót.

Dr. Janó István

Joszano Akiko

ZILÁLT HAJAM

与謝野晶子

みだれ髪

Koromfekete
fecskeszárnyról cseppent
tavasz-esővel elsimítsam-e szépen
álom-kócos hajamat?

Szurokszín hajam
tízszer-tízezer szála
zilált, rendetlen.
És gondolatim is mind
össze-vissza kuszálva.

Alámerülve
a hővízű forrásban
karcsú liliom:
milyen gyönyörűséges
ez a húsznyarú test.

Már megtisztultan
a forrás hő vízétől
ruhába bújok.
Míly karcosak bőrömnek
e világnak kelméi.

ゆあみする
泉の底の小百合花
二十の夏を
うつくしと見る

Régen fehér volt
kamélia és szilva.
Barackvirágban
rátalálok a színre
mi nem vádol bűnömért.

晴れも梅もさながらに
白かりき
わが罪問はぬ
色桃に見る

Finom bőrömbe,
forró vér hevítette
zsenge húsomba
bele kell ma kóstolnod:
magányos prédikátor.

やはり肌の
あつき血汐にふれも見で
さびしからずや
道を説く君

Szerény fészkemre
bőrig ázott kedves tér.
Tavasz-esőtől
lucskos, pipacsszín virág:
boldogan, remegve vár.

Tanúként ide
sorakozzatok dalok:
tagadható-e
a virág vöröslése?
Tavasz éke: vétkes lány.

Most is epekedsz
a Jó, az Igaz s a
Szép után.
Vak volnál, hogy nem látod?
Kezemben bíbor rózsa.

Szent-írást másol,
távol fuvola hallik –
keze álljt rezdül,
s szemöldökét vonja:
szelíd szívű szent ember.

Választott sorsa
magányát ki siratja
a templom megett,
ahol bőviben fakad
hófehér harangvirág?

Elmaszatolt
rúzsom lángját kioltják
rózsaszín szirmok.
Éjféli zivatarban
szemeim megfáradtak.

Megkopott imák.
Fogadjátok el dalom
ó, boddhiszattvák
szentély-homály lakói,
e kitavaszult éjen.

海棠に
そうなるときも
紅すてて
夕雨みやる
瞳ふたゆき

Harmadik hava
száll tova e tavasznak
hangot nem híván
hárfámból. Húrjába csap
alkony-setét hajzuhatag.

春三月
柱はかぬ琴に
音たてぬ

ふれー
そぞろの宵の
みだれ髪

„Szerelem és vér."
Pünkösdi rózsáimon
révedeztem így,
azon a kitavaszult
daltalan alkonyon.

Nász-nyoszolyáról
függöny résen figyelem,
amint a Tejút
szerelmes csillagai
elválnak. Tán örökre.

„Viszlát" – mormoltuk
a langy tavaszi estnek.
Magányos szívvel
ruháját szorongatom:
hopp, magamrahúzom.

Virágárus-lány.
Íriszét kínálja és
kecsesen fordul,
játszin hajába kap az
illatos reggeli szél.

Csipkerózsával
ékítettem hajamat
és csokornyival
epedve várlak a réten:
kín csigalassú malma.

Könnyes a szemed
és bocsánatom várod.
A magányos tó
tükre mint kacérkodik
a holddal – titkon lesem.

清水へ祇園をさぎり
櫻月夜
こよひ逢ふ人
みな美しき

Kijomidzuhoz
Gionon vettem utam,
hold-fürdette szirmok
tavaszos éjszakáján
varázs ékített arcok.

Húsz véknyan illant
évem jaját kihallja
e sorok közül,
szemét elfutja a könny:
fájó dal és szerelmem.

Korlátnak dőlve:
hullámzó gondolatok.
Elfigyelem mint
ringatóznak a széllel
lila lóhere rajok.

A kedves és én
tizenkilenc évesen:
arcunk tó tükrén.
A múlt szétárad belőlem:
hömpölygő folyam sodra.

Milyen esendő
a tiszavirág-éltű
szerelem. Mégis,
hogyan vetném lángoknak
buja tavasz dalait.

Hajam kibontva
a liliom illatú
boldog szobában:
hervadásuk rettegem:
zörget rózsaszín reggel.

Nem jött el hozzám.
Most nekisetétedő
alkony-érzettel
gubbasztok hárfám felett.
Ráomlik hajzuhatag.

Bánatot növeszt
hárfám összes húrja:
múlik a tavasz.
Mily hosszú is hajam
az imbolygó világnak.

El ne múlj, tavasz!
Éjfürösztött akácvirág
a bálteremben
kerengő kisasszony:
lassulj, sodró pillanat!

春よ去いな
藤にうたる夜の舞殿
みなうぶゆらら上
東の間去いな

Megértettem már
tizenkilenc évesen:
ha üt az óra
halálba sápadsz írisz,
felszáradtok kis erek.

Sóhajnyi tavasz!
Így hull hamvába minden:
tünékeny élet...
Hullámzó kebleim titkát
fürkésszék hát ujjaid.

Hallod-e, Vándor
mint dorombol keblemben
a hárfa húrja?
Éjszakád e halmokon,
karjaim közt töltheted.

Hadd ne beszéljek!
Langyúl andalító álmok
kerülik szemem.
Szikár mind – utcalányos.
Hallgatni engedj, Vándor!

Kezed tarkómon:
szerelmesen piheg
az akácvirág.
Már pirkad. Te útrakelsz.
Nem mondtam nemet. Bánjam?

Esőcseppek
a fehéren lebbenő
lótusz szirmokon.
Ladikon fest a kedves,
ernyőt tartok fölé.

Szürkületkor
köd nehezül a tájra.
Amint ellobban
gyertyánknak a világa:
istenfi szépség ölel.

Forró fürdőből
épp kilépett a kedves.
Széltől is óvjam
bíbor köntösöm ráadom:
ó, szépséges férfiú.

Hadd hallom dalod
vizek mellett andalgó
deli-szép juhász!
Avagy bánatom rászáll
az ősz-halkított tóra.

Kezembe fogom
vágytól terhes keblemet –
titok fátyla hull.
A homályban, e mélyben:
parázsban izzó virág.

Szívem vérből
kigyúlt reményeimért
imádva gyűlöllek.
Ám a fenyőn játszó szél
orcánkat ugyanúgy fújja.

Nem is oly régen
irigyen sandítottam
pompás hajára.
Gyász-tömjén hamva-füstje
kanyarg-repdes körötte.

Kíváncsiságból
hamvas ajkaimmal
megérintettem
fehér lótusz virágát:
metszően hideg harmat.

Álmában teszek
hő óhaja szerint:
Isten fülébe
Fehér liliom dalát
halkan susogom.

Halott barátném
a gyötrelem alkonyán
vers-írre eszmélt.
Híg-fekete csuklyában
halál angyala rám vár.

Isten törvénye
sorsunk húrját pendítni.
Világom vége:
pöröllyel zúzom hárfám
a füled hallatára.

Nyár viráginak
ölelkezni engedett...
Megbánta Isten.
A fagyott mezők felett
keserű szél kavarog.

Zöld növények és
virágtarka színzápor.
Tülekvő pompa
a csontfehér arc körül:
Leány a koporsóban.

Fiatalasszony
halott embere fölött
szútrákat kántál.
Oldalt gyermeke nézi:
édes a lábacskája.

Tavaszi szélben
cseresznyevirág hullik:
magas pagodák
galambjának alkonyi
szárnyára verset írjak?

春かぜに
櫻花ちる層塔の
ゆべを鳩の羽に歌
そめむ

Bíbor uszályuk
déltől bágyadt földeken
kósza felhők vonják.
Ilyen álmot lát most
egy kamélia.

Rózsaszín fátylat
igazgat a hajnal a
szilvavirágos
völgy fölé. Kéklő hegyek:
ám a legszebb én vagyok.

Égi büntetés
a vétkes férfinépnek:
bőrömnek hava,
hajam ében-setétje:
jelenlétem e földön.

Bíborvörösen
virágokon leng árnyam.
Réten andalgok:
s tavaszkezű szellők
cirógatják hajamat.

Boldog volt álmom:
áradt folyam sodrába
vörös festékem
öntöm, hogy megláthassa
távoli szerelmesem.

Tegnap lett volna,
vagy eltelt ezer év is
Kedvestől távol?
Vállam mindegyre érzi
kezei érintését.

„Vár kedvesed. Vár."
Valami mintha súgná:
útrakelek hát
át virágzó mezőkön:
alkonypír holdvilággal.

Tavaszi szellő:
éjszaka alagútján
édesen lépdel.
Forró leheletével
szüzek haját lobozza.

Miért siránkoznál?
Fogadóba visz az est
és könnyű kezek
kioldozzák sarud –
útra fel, Vándor! Siess már!

Szitkos verseket
gyűlölve pennáztam rá...
pokolszín lepke
lebbent szobámba titkon:
leütöm e dalokkal.

Ifjúkoromban
vésőjének hírneve
őrülten vonzott.
Ma ízeimbe nyilall
a Buddha arc szépsége.

わかきよの
こがれやうは
美のにほひ
美妙の御相は
身にしみぬ

Felhővonulás:
kéklő uszályban szárnyal
Nyáristennő.
Pompás hajkoronája
az égbolt vízén lebben.

Közelítő ősz,
sorsomul mely virágod
kínálod nékem?
Kicsiny és méltatlan mind.
Violák? Glicíniák?

Sem szavak ölén,
sem lejtő dalaimban...
Azon a napon
a perc hajtott csendet:
szívemből szívedbe.

Partjait hagyta
szívem tiszta forrása.
Lápos síkra tért:
bűn gyermekei vagyunk
a szerelmesem meg én.

Ha önemésztő
tüzemre visszanézek:
világtalanként
éltem. Nem riasztott
mitől ma félek: az Éj.

A magas égen
gyér, magányos felhőcske –
és mégis elönt
a remény: van Út, van Cél!
A szférák szent zenéje.

何となき
ただ一ひらの雲に見る
みちびきさとし
聖歌の
にほひ